

I

(Законодателни актове)

ДИРЕКТИВИ

ДИРЕКТИВА (ЕС) 2016/343 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА

от 9 март 2016 година

относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невинност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство

ЕВРОПЕЙСКИЯТ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТЪТ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ,

като взеха предвид Договора за функционирането на Европейския съюз, и по-специално член 82, параграф 2, буква б) от него,

като взеха предвид предложението на Европейската комисия,

след предаване на проекта на законодателния акт на националните парламенти,

като взеха предвид становището на Европейския икономически и социален комитет ⁽¹⁾,

след консултация с Комитета на регионите,

в съответствие с обикновената законодателна процедура ⁽²⁾,

като имат предвид, че:

- (1) Презумпцията за невинност и правото на справедлив съдебен процес са утвърдени в член 47 и член 48 от Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-долу „Хартата“), член 6 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи (ЕКПЧ), член 14 от Международния пакт за граждански и политически права (МПГПП) и член 11 от Всеобщата декларация за правата на човека.
- (2) Съюзът си е поставил за цел да поддържа и развива пространство на свобода, сигурност и правосъдие. Съгласно заключенията на председателството от заседанието на Европейския съвет, проведено в Тампере на 15 и 16 октомври 1999 г., и по-специално точка 33 от тях, засиленото взаимно признаване на присъдите и другите съдебни решения, и необходимото сближаване на законодателството биха улеснили сътрудничеството между компетентните органи и съдебната защита на индивидуалните права. Принципът на взаимно признаване следва да се превърне в крайъгълен камък на съдебното сътрудничество по гражданскоправни и наказателноправни въпроси в рамките на Съюза.
- (3) Съгласно Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС) съдебното сътрудничество по наказателноправни въпроси в Съюза се основава на принципа на взаимното признаване на присъдите и другите съдебни решения.

⁽¹⁾ ОВ С 226, 16.7.2014 г., стр. 63.

⁽²⁾ Позиция на Европейския парламент от 20 януари 2016 г. (все още непубликувана в Официален вестник) и Решение на Съвета от 12 февруари 2016 г.

- (4) Прилагането на този принцип предполага, че държавите членки имат взаимно доверие в системите си за наказателно правосъдие. Обхватът на принципа на взаимното признаване зависи от редица фактори, които включват механизми за защита на правата на заподозрените и обвиняемите, и общи минимални стандарти, необходими за улесняване на прилагането на този принцип.
- (5) Въпреки че държавите членки са страни по ЕКПЧ и МПГПП, опитът показва, че този факт сам по себе си не винаги осигурява достатъчна степен на доверие в системите за наказателно правосъдие на други държави членки.
- (6) На 30 ноември 2009 г. Съветът прие Резолюция относно пътна карта за укрепване на процесуалните права на заподозрени лица или на обвиняеми в рамките на наказателното производство ⁽¹⁾ („пътната карта“). Като се възприема поетапен подход, в пътната карта се призовава за приемане на мерки по отношение на правото на писмен и устен превод (мярка А), правото на информация за правата и повдигнатите обвинения (мярка Б), правото на правен съвет и правна помощ (мярка В), правото на контакти с роднини, работодатели и консулски служби (мярка Г), както и за специални гаранции за заподозрените лица или обвиняемите, които са в уязвимо положение (мярка Д).
- (7) На 11 декември 2009 г. Европейският съвет приветства пътната карта и я включи в Стокхолмската програма, озаглавена „Отворена и сигурна Европа в услуга и за защита на гражданите“ ⁽²⁾ (точка 2.4). Европейският съвет подчерта неизчерпателния характер на пътната карта, като прикани Комисията да разгледа допълнителни елементи на минималните процесуални права на заподозрените и обвиняемите, както и да направи оценка на необходимостта от разглеждане на други въпроси, като например презумпцията за невиновност, за да се насърчи по-доброто сътрудничество в тази област.
- (8) До настоящия момент по пътната карта са приети три мерки относно процесуалните права в наказателното производство, а именно Директиви 2010/64/ЕС ⁽³⁾, 2012/13/ЕС ⁽⁴⁾ и 2013/48/ЕС ⁽⁵⁾ на Европейския парламент и на Съвета.
- (9) Целта на настоящата директива е да се укрепи правото на справедлив съдебен процес в наказателното производство посредством установяване на общи минимални правила във връзка с някои аспекти на презумпцията за невиновност и правото на лицата да присъстват на съдебния процес.
- (10) Чрез въвеждането на общи минимални правила относно защитата на процесуалните права на заподозрените и обвиняемите настоящата директива цели да засили взаимното доверие на държавите членки в техните системи за наказателно правосъдие и по този начин да се улесни взаимното признаване на решенията по наказателни дела. Такива общи минимални правила могат също така да премахнат пречките пред свободното движение на гражданите на територията на държавите членки.
- (11) Настоящата директива следва да се прилага единствено спрямо наказателните производства съгласно тълкуването в съдебната практика на Съда на Европейския съюз (Съда), без това да засяга съдебната практика на Европейския съд по правата на човека. Настоящата директива не следва да се прилага за граждански или административни производства, включително когато последните могат да доведат до налагането на санкции, например производства, свързани с конкуренцията, търговията, финансовите услуги, нарушенията на правилата за движение по пътищата, данъчните или увеличените данъчни ставки, и разследванията, провеждани от административните органи във връзка с тези производства.
- (12) Настоящата директива следва да се прилага по отношение на физически лица, които са заподозрени или обвиняеми в рамките на наказателното производство. Тя следва да се прилага от момента, в който лицето бъде заподозряно или обвинено в извършването на престъпление или на предполагаемо престъпление, и следователно дори преди заподозреният или обвиняемият да бъде информиран от компетентните органи на държавата членка посредством официално уведомление или по друг начин, че е заподозрян или обвиняем. Настоящата директива следва да се прилага на всички етапи от наказателното производство до влизането в сила на решение, с което окончателно се установява дали заподозреният или обвиняемият е извършил съответното престъпление. Правните действия и средствата за правна защита, които са на разположение едва след като това решение е влязло в сила, включително завеждането на дело в Европейския съд по правата на човека, не следва да попадат в приложното поле на настоящата директива.

⁽¹⁾ ОВ С 295, 4.12.2009 г., стр. 1.

⁽²⁾ ОВ С 115, 4.5.2010 г., стр. 1.

⁽³⁾ Директива 2010/64/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 20 октомври 2010 г. относно правото на устен и писмен превод в наказателното производство (ОВ L 280, 26.10.2010 г., стр. 1).

⁽⁴⁾ Директива 2012/13/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2012 г. относно правото на информация в наказателното производство (ОВ L 142, 1.6.2012 г., стр. 1).

⁽⁵⁾ Директива 2013/48/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2013 г. относно правото на достъп до адвокат в наказателното производство и в производството по европейска заповед за арест и относно правото на уведомяване на трето лице при задържане и на осъществяване на връзка с трети лица и консулски органи през периода на задържане (ОВ L 294, 6.11.2013 г., стр. 1).

- (13) Настоящата директива отчита различните нужди и степени на защита на някои аспекти на презумпцията за невинност по отношение на физическите и юридическите лица. По отношение на физическите лица тази защита е отразена в трайната практика на Европейския съд по правата на човека. Съдът на Европейския съюз признава обаче, че юридическите лица не се ползват от правата, произтичащи от презумпцията за невинност, по същия начин, както физическите лица.
- (14) При сегашната степен на развитие на националното право и на съдебната практика на национално равнище и на равнището на Съюза е прекалено рано да се създава законодателна уредба на равнището на Съюза на презумпцията за невинност по отношение на юридическите лица. Поради това настоящата директива не следва да се прилага по отношение на юридическите лица. Това не следва да засяга прилагането на презумпцията за невинност по отношение на юридическите лица съгласно предвиденото по-специално в ЕКПЧ и нейното тълкуване от Европейския съд по правата на човека и от Съда на Европейския съюз.
- (15) Презумпцията за невинност по отношение на юридическите лица следва да се гарантира от съществуващите нормативни гаранции и от съдебната практика, чиято бъдеща еволюция следва да определи дали са необходими действия на Съюза.
- (16) Презумпцията за невинност би била нарушена, ако в публични изявления на публични органи или съдебни решения, различни от решенията относно вината, заподозреният или обвиняемият бъде представен като виновен, докато вината му не бъде установена в съответствие със закона. Такива изявления и съдебни решения не следва да създават впечатлението, че това лице е виновно. Това не следва да засяга актовете на обвинението, които имат за цел да докажат вината на заподозрения или обвиняемия, като например обвинителния акт, и не засяга съдебните решения, в резултат на които влиза в сила условна присъда, при условие че е спазено правото на защита. Това също така не следва да засяга предварителните решения от процесуално естество, които са взети от съдебни или други компетентни органи и се основават на подозрения или елементи на уличаващи доказателства, като например решения за предварително задържане, при условие че тези решения не представят заподозрения или обвиняемия като виновен. Преди да бъде взето предварително решение от процесуално естество, компетентният орган трябва първо да се увери, че съществуват достатъчно елементи на уличаващи доказателства срещу заподозрения или обвиняемия, за да бъде обосновано съответното решение, а решението би могло да съдържа позоваване на тези елементи.
- (17) Понятието „публични изявления на публични органи“ следва да означава всяко изявление, чието съдържание може да бъде отнесено към дадено престъпление и което изявление е направено от орган, ангажиран в наказателното производство по въпросното престъпление, като например съдебните органи, полицията и други правоприлагащи органи, или от друг публичен орган, като например министри или други публични длъжностни лица, като се подразбира, че това не засяга националното законодателство относно имунитета.
- (18) Задължението заподозрените или обвиняемите да не бъдат представяни като виновни не следва да възпрепятства публичните органи да разпространяват публично информация относно наказателните производства, когато това се налага изключително от съображения, свързани с наказателните разследвания, като например при показването на видеоматериал, когато обществеността се приканва да помогне за идентифицирането на предполагаемия извършител на престъплението, или от обществения интерес, например когато на жителите в определена област, засегната от предполагаемо екологично престъпление, от съображения за безопасност се предоставя информация или когато прокуратурата или друг компетентен орган предоставя обективна информация относно състоянието на наказателното производство, за да предотврати нарушения на обществения ред. Използването на тези съображения следва да бъде ограничавано до случаите, когато това би било обосновано и пропорционално, като се вземат предвид всички интереси. При всички случаи начинът и контекстът, в който се разпространява информацията, не следва да създават впечатлението, че лицето е виновно, преди вината му да бъде доказана в съответствие със закона.
- (19) Държавите членки следва да вземат подходящи мерки, за да гарантират, че при предоставянето на информация на медиите публичните органи не представят заподозрения или обвиняемия като виновен, докато вината му не бъде доказана в съответствие със закона. За тази цел държавите членки следва да информират публичните органи относно значението на надлежното спазване на презумпцията за невинност, когато предоставят или разкриват информация на медиите. Това не следва да засяга разпоредбите на националното законодателство за защита на свободата на печата и другите медии.
- (20) Компетентните органи следва да се въздържат от представяне на заподозрения или обвиняемия като виновен, в съда или пред обществеността, чрез използването на мерки за физическо възпиране, като например белезници, стъклени клетки, клетки и окови, освен ако използването на тези мерки е необходимо по специфични за делото съображения, които са свързани или със сигурността, включително с цел възпрепятстване на заподозрения или обвиняемия да се самонарани, да нарани други лица или да повреди имущество, или с възпрепятстването на заподозрения или обвиняемия да се укрие или да установи контакт с трети лица, например свидетели или жертви. Възможността за прилагане на мерки за физическо възпиране не означава, че компетентните органи следва да вземат официално решение относно използването на такива мерки.

- (21) Когато е възможно, компетентните органи следва също така да се въздържат да представят заподозрения или обвиняемия в съда или пред обществеността в затворнически дрехи, за да не се създава впечатлението, че лицето е виновно.
- (22) Тежестта на доказване на вината на заподозрения или обвиняемия се носи от обвинението и всяко съмнение следва да е в полза на заподозрения или обвиняемия. Презумпцията за невиновност би била нарушена, ако тежестта на доказване бъде прехвърлена от обвинението към защитата, без да се засягат правомощията на съда за служебно установяване на факти и независимостта на съдебната власт при извършването на преценка за вината на заподозрения или обвиняемия, както и използването на фактически или юридически презумпции по отношение на наказателната отговорност на заподозрения или обвиняемия. Тези презумпции следва да бъдат в разумни граници, като се има предвид важността на въпроса и като се зачита правото на защита, а използваните средства следва да бъдат разумно пропорционални на преследваната законосъобразна цел. Презумпциите следва да бъдат оборими и във всички случаи следва да се използват единствено при условие че е спазено правото на защита.
- (23) В различни държави членки не само прокуратурата, но и съдите и компетентните съдилища са натоварени с търсенето на уличаващи и оневиняващи доказателства. Държавите членки, чиито системи не се основават на състезателен тип наказателен процес, следва да могат да запазят действащата си система, при условие че тя съответства на настоящата директива и на другите релевантни разпоредби на правото на Съюза и международното право.
- (24) Правото да се запази мълчание представлява важен аспект от презумпцията за невиновност и следва да служи като защита от самоуличаване.
- (25) Правото на лицата да не се самоуличават също представлява важен аспект от презумпцията за невиновност. Върху заподозрените или обвиняемите не следва да се оказва натиск — когато от тях се иска да направят изявление или да отговорят на въпроси — да представят доказателства или документи или да предоставят информация, които биха могли да доведат до самоуличаване.
- (26) Правото да се запази мълчание и правото на лицата да не се самоуличават следва да се прилагат по отношение на въпроси, свързани с престъплението, в чието извършване лицето е заподозряно или обвинено, а не по отношение на въпроси, свързани например с установяването на самоличността на заподозрения или обвиняемия.
- (27) Правото да се запази мълчание и правото на лицата да не се самоуличават предполагат, че компетентните органи не следва да принуждават заподозрения или обвиняемия да предоставя информация, ако същият не желае да направи това. За да се определи дали правото да се запази мълчание или правото на лицата да не се самоуличават е било нарушено, следва да се вземе предвид тълкуването на Европейския съд по правата на човека на правото на справедлив съдебен процес съгласно ЕКПЧ.
- (28) Упражняването на правото да се запази мълчание или на правото на лицата да не се самоуличават не следва да се използва срещу заподозрения или обвиняемия и упражняването на това право не следва само по себе си да се счита за доказателство, че въпросното лице е извършило въпросното престъпление. Това следва да не засяга националните правила относно оценяването на доказателствата от съдилища или съдии, при условие че е спазено правото на защита.
- (29) Упражняването на правото на лицата да не се самоуличават следва да не възпрепятства компетентните органи при събирането на доказателства, които могат да бъдат получени по законосъобразен начин от заподозрения или обвиняемия чрез използване на законови правомощия за процесуална принуда, които съществуват независимо от волята на заподозрения или обвиняемия, като материали, получени въз основа на заповед, материали, по отношение на които има законово задължение да бъдат задържани и предадени при поискване, проби от дъха, кръвта и урината, както и телесни тъкани с цел извършване на ДНК-тестове.
- (30) При леки нарушения, като например леки пътни нарушения, правото да се запази мълчание и правото на лицата да не се самоуличават следва да не възпрепятстват държавите членки да решават, че производството или определени етапи от него може да се проведат писмено или без разпит на заподозрения или обвиняемия от компетентните органи във връзка с извършеното нарушение, при условие че е спазено правото на справедлив съдебен процес.
- (31) Държавите членки следва да обмислят възможността да се гарантира, че когато на заподозрения или обвиняемия се предоставя информация за правата, посочени в член 3 от Директива 2012/13/ЕС, той също така получава информация относно правото на лицата да не се самоуличават, както това се прилага съгласно националното законодателство в съответствие с настоящата директива.

- (32) Държавите членки следва да обмислят възможността да се гарантира, че когато на заподозрения или обвиняемия се предоставя декларация за правата съгласно член 4 от Директива 2012/13/ЕС, тази декларация за правата съдържа също така информация за правото на лицата да не се самоуличават, както това се прилага съгласно националното право в съответствие с настоящата директива.
- (33) Правото на справедлив съдебен процес е един от основните принципи на демократичното общество. На него се основава правото на заподозрените и обвиняемите да присъстват на съдебния процес, което следва да бъде гарантирано в целия Съюз.
- (34) Когато заподозрените или обвиняемите нямат възможност да присъстват на съдебния процес по независещи от тях причини, те следва да могат да поискат определянето на нова дата за съдебното заседание в предвидените в националното право срокове.
- (35) Правото на заподозрените и обвиняемите да присъстват на съдебния процес не е абсолютно. При определени обстоятелства заподозреният или обвиняемият следва да може да се откаже от него изрично или мълчаливо, но по недвусмислен начин.
- (36) При определени обстоятелства решението относно вината или невинността на заподозрения или обвиняемия следва да може да бъде постановено дори и ако въпросното лице не присъства на съдебния процес. Такъв може да е случаят, когато заподозреният или обвиняемият е бил уведомен своевременно за съдебния процес и за последиците от неявяване, но въпреки това лицето не се яви. Уведомяването на заподозрения или обвиняемия за съдебния процес следва да означава призоваване на заподозрения или обвиняемия, лично или по друг начин, като на въпросното лице се предоставя официална информация относно датата и мястото на съдебния процес по начин, който му дава възможност да се осведоми за съдебния процес. Уведомяването на заподозрения или обвиняемия за последиците от неявяване, следва да означава по-специално, че лицето е било уведомено, че решението може да бъде постановено, ако не се яви на съдебния процес.
- (37) Следва да бъде възможно да се проведе съдебен процес, който да доведе до постановяването на решение относно вината или невинността и в отсъствието на заподозрения или обвиняемия, ако последният е бил информиран относно съдебния процес и е упълномощил адвокат, избран от самия него или назначен от държавата, който да го представлява на съдебния процес, и който се е явил на процеса от името на заподозрения или обвиняемия.
- (38) При разглеждане на въпроса дали начинът на предоставяне на информацията е достатъчен, за да гарантира осведомяването на лицето за съдебния процес, следва, когато е уместно, да се обръща особено внимание на усилията, които публичните органи са положили, за да информират заинтересованото лице, и на усилията, които заинтересованото лице е положило, за да получи предназначенията за него информация.
- (39) Когато държавите членки предвиждат възможността за провеждане на съдебен процес в отсъствието на заподозрения или обвиняемия, но условията за постановяване на решение в отсъствието на определен заподозрян или обвиняем не са могли да бъдат изпълнени, тъй като местонахождението на заподозрения или обвиняемия не е могло да бъде установено въпреки положените разумни усилия, например, защото лицето е избягало или се е укрило, би следвало все пак да има възможност за постановяване на решение в отсъствието на заподозрения или обвиняемия и за изпълнение на това решение. В такъв случай държавите членки следва да гарантират, че при информирането на заподозрения или обвиняемия за решението, по-специално когато лицето е задържано, то следва да бъде информирано и за възможността да обжалва решението и за правото на нов съдебен процес или друго средство за правна защита. Тази информация следва да бъде предоставена в писмена форма. Информацията може да бъде предоставена и устно, при условие че фактът относно предоставянето на информацията е отбелязан в съответствие с процедурата на протоколиране съгласно националното законодателство.
- (40) На компетентните органи в държавите членки следва да бъде дадена възможността временно да отстранят заподозрян или обвиняем от съдебния процес, когато това е в интерес на осигуряването на нормалното протичане на наказателното производство. Такъв би могъл да е например случаят, когато заподозрян или обвиняем нарушава реда по време на съдебното заседание и трябва да бъде изведен от съдебната зала по нареждане на съдията, или когато изглежда, че присъствието на заподозрян или обвиняем възпрепятства надлежното провеждане на разпит на свидетел.
- (41) Правото на лицата да присъстват на съдебния процес може да бъде упражнено единствено ако се провеждат едно или повече съдебни заседания. Това означава, че правото на лицата да присъстват на съдебния процес не може да се прилага, ако приложимите национални процесуални правила не предвиждат съдебни заседания. Тези национални правила следва да са в съответствие с Хартата и ЕКПЧ, съгласно тълкуването им от Съда на Европейския съюз и Европейския съд по правата на човека, по-специално по отношение на правото на справедлив съдебен процес. Такъв е например случаят, когато производството се провежда по опростен начин единствено или частично след писмено производство или без предвидено съдебно заседание.

- (42) Държавите членки следва да гарантират, че при прилагането на настоящата директива, и по-конкретно във връзка с правото на лицата да присъстват на съдебния процес и правото на нов съдебен процес, се отчитат специалните потребности на уязвимите лица. Съгласно препоръката на Комисията от 27 ноември 2013 г. относно процесуалните гаранции за уязвими лица, които са заподозрени или обвиняеми в наказателно производство ⁽¹⁾ за уязвими заподозрени или обвиняеми лица следва да се считат всички заподозрени или обвиняеми лица, които не са в състояние да разбират или да участват ефективно в наказателното производство поради възрастта си, психическото или физическото си състояние или уврежданията си.
- (43) Децата са уязвими и следва да им се осигури специална степен на защита. Ето защо по отношение на някои от правата, предвидени в настоящата директива, следва да бъдат установени специални процесуални гаранции.
- (44) Принципът на ефективност на правото на Съюза изисква от държавите членки да въведат адекватни и ефективни средства за правна защита в случай на нарушаване на правата, предоставени на физическите лица от правото на Съюза. Ефективното правно средство за защита, достъпно в случай на нарушение на някое от правата, установени в настоящата директива, следва да има, доколкото е възможно, такова действие, което поставя заподозрените или обвиняемите в същото положение, в което биха се намирали, ако не е било извършено нарушение, с цел гарантиране на правото на справедлив съдебен процес и правото на защита.
- (45) При оценката на обясненията, дадени от заподозрените или обвиняемите, или на доказателствата, събрани в нарушение на правото на лицата да запазят мълчание или на правото им да не се самоуличават, съдилищата и съдиите следва да зачитат правото на защита и справедливостта на производството. В този контекст следва да се вземе предвид съдебната практика на Европейския съд по правата на човека, съгласно която допускането на обяснения, получени чрез изтезания или друго малтретиране в нарушение на член 3 от ЕКПЧ, като доказателство за установяване на съответните факти в наказателното производство би нарушило справедливия характер на цялото производство. Съгласно Конвенцията на ООН против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание, всички обяснения, за които е установено, че са получени чрез изтезания, не следва да бъдат използвани като доказателство в какъвто и да е съдебен процес, освен срещу лице, обвинено за изтезания, като доказателство, че е дадено такова обяснение.
- (46) За осъществяването на наблюдение и оценяването на ефективността на настоящата директива държавите членки следва да изпращат на Комисията наличните данни относно прилагането на правата, установени в нея. Тази информация би могла да включва регистрираните от правоприлагащите и съдебните органи данни относно правните средства за защита, прилагани при нарушение на някой от аспектите на презумпцията за невиновност, попадащ в обхвата на настоящата директива, или при нарушение на правото на лицата да присъстват на съдебния процес.
- (47) Настоящата директива утвърждава основните права и принципи, признати в Хартата и ЕКПЧ, включително забраната на изтезанията и на нечовешкото или унижително отношение, правото на свобода и сигурност, зачитането на личния и семейния живот, правото на неприкосновеност на личността, правата на детето, интеграцията на хората с увреждания, правото на ефективни правни средства за защита и на справедлив съдебен процес, презумпцията за невиновност и правото на защита. По-конкретно, следва да се вземе предвид член 6 от Договора за Европейския съюз (ДЕС), съгласно който Съюзът признава правата, свободите и принципите, определени в Хартата, и съгласно който основните права, както са гарантирани от ЕКПЧ и както произтичат от общите конституционни традиции на държавите членки, представляват общи принципи на правото на Съюза.
- (48) Тъй като с настоящата директива се въвеждат минимални предписания, държавите членки следва да могат да разширят правата, установени в нея, за да осигурят по-висока степен на защита. Степента на защита, предоставена от държавите членки, никога не следва да пада под стандартите, определени в Хартата и ЕКПЧ, съгласно тълкуването им от Съда на Европейския съюз и от Европейския съд по правата на човека.
- (49) Доколкото целите на настоящата директива, а именно установяването на общи минимални правила относно някои аспекти на презумпцията за невиновност и относно правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство, не могат да бъдат постигнати в достатъчна степен от държавите членки и следователно поради мащаба и последиците си могат да бъдат по-добре постигнати на равнището на Съюза, Съюзът може да приеме мерки в съответствие с принципа на субсидиарност, уреден в член 5 от ДЕС. В съответствие с принципа на пропорционалност, уреден в същия член, настоящата директива не надхвърля необходимото за постигане на тези цели.

⁽¹⁾ ОВ С 378, 24.12.2013 г., стр. 8.

- (50) В съответствие с членове 1 и 2 от Протокол № 21 относно позицията на Обединеното кралство и Ирландия по отношение на пространството на свобода, сигурност и правосъдие, приложен към ДЕС и ДФЕС, и без да се засяга член 4 от посочения протокол, тези държави членки не участват в приемането на настоящата директива и не са обвързани от нея, нито от нейното прилагане.
- (51) В съответствие с членове 1 и 2 от Протокол № 22 относно позицията на Дания, приложен към ДЕС и към ДФЕС, Дания не участва в приемането на настоящата директива и не е обвързана от нея, нито от нейното прилагане,

ПРИЕХА НАСТОЯЩАТА ДИРЕКТИВА:

ГЛАВА 1

ПРЕДМЕТ И ПРИЛОЖНО ПОЛЕ

Член 1

Предмет

С настоящата директива се установяват общи минимални правила относно:

- а) някои аспекти на презумпцията за невинност в наказателното производство;
- б) правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство.

Член 2

Приложно поле

Настоящата директива се прилага по отношение на физическите лица, които са заподозрени или обвиняеми в наказателно производство. Тя се прилага на всички етапи на наказателното производство от момента, в който лицето е заподозряно или обвинено в извършването на престъпление или на предполагаемо престъпление, до влизането в сила на решение, с което окончателно се установява дали лицето е извършило съответното престъпление.

ГЛАВА 2

ПРЕЗУМПЦИЯ ЗА НЕВИННОСТ

Член 3

Презумпция за невинност

Държавите членки гарантират, че заподозрените и обвиняемите се считат за невинни до доказване на вината им в съответствие със закона.

Член 4

Публично позоваване на вината

1. Държавите членки вземат необходимите мерки, за да гарантират, че докато вината на заподозрения или обвиняемия не бъде доказана в съответствие със закона, тези лица не се представят като виновни в публични изявления на публичните органи и в съдебни решения, различни от решенията относно въпроса за вината. Това не засяга актовете на обвинението, които имат за цел да докажат вината на заподозрения или обвиняемия, и предварителните решения от процесуално естество, които са взети от съдебните или други компетентни органи и се основават на подозрения или уличаващи доказателства.

2. Държавите членки гарантират възможността за вземане на подходящи мерки при нарушение на посоченото в параграф 1 от настоящия член задължение заподозрените или обвиняемите да не бъдат представяни като виновни, в съответствие с настоящата директива, и по-специално с член 10.

3. Установеното в параграф 1 задължение заподозрените или обвиняемите да не бъдат представяни като виновни не възпрепятства публичните органи да разпространяват публично информация относно наказателното производство, когато това е строго необходимо по съображения, свързани с наказателното разследване, или от обществен интерес.

Член 5

Представяне на заподозрените и обвиняемите

1. Държавите членки вземат подходящи мерки, за да гарантират, че заподозрените и обвиняемите не са представяни като виновни, в съда или пред обществеността, чрез използването на мерки за физическо възпиране.

2. Параграф 1 не възпрепятства държавите членки да прилагат мерки за физическо възпиране, които са необходими по специфични за делото съображения във връзка със сигурността или за да се попречи на заподозрения или обвиняемия да се укрие или да установи контакт с трети лица.

Член 6

Тежест на доказване

1. Държавите членки гарантират, че обвинението носи тежестта на доказване на вината на заподозрените или обвиняемите. Това не засяга евентуалното задължение на съдията или на компетентния съд да търси както уличаващи, така и оневиняващи доказателства, както и правото на защитата да представя доказателства в съответствие с приложимото национално право.

2. Държавите членки гарантират, че всяко съмнение относно вината е в полза на заподозрения или обвиняемия, включително когато съдът преценява дали въпросното лице следва да бъде оправдано.

Член 7

Право на лицата да запазят мълчание и да не се самоуличават

1. Държавите членки гарантират, че заподозрените и обвиняемите имат правото да запазят мълчание във връзка с престъплението, в чието извършване са заподозрени или обвинени.

2. Държавите членки гарантират, че заподозрените и обвиняемите имат правото да не се самоуличават.

3. Упражняването на правото на лицата да не се самоуличават не възпрепятства компетентните органи да събират доказателства, които могат да бъдат законно получени чрез използване на законови правомощия за процесуална принуда и които съществуват независимо от волята на заподозрения или обвиняемия.

4. Държавите членки могат да позволят на своите съдебни органи да вземат предвид оказването на съдействие от страна на заподозрения и обвиняемия, когато определят наказанието.

5. Упражняването на правото на заподозрените или обвиняемите да запазят мълчание и на правото им да не се самоуличават не може да се използва срещу тях и не може да се счита за доказателство, че те са извършили съответното престъпление.

6. Настоящият член не възпрепятства държавите членки да решат, че по отношение на леки нарушения производството или определени етапи от него може да се проведе писмено или без разпит на заподозрения или обвиняемия от компетентните органи във връзка с извършеното нарушение, при условие че е спазено правото на справедлив съдебен процес.

ГЛАВА 3

ПРАВО НА ЛИЦАТА ДА ПРИСЪСТВАТ НА СЪДЕБНИЯ ПРОЦЕС

Член 8

Право на лицата да присъстват на съдебния процес

1. Държавите членки гарантират, че заподозрените и обвиняемите имат правото да присъстват на съдебния процес срещу тях.
2. Държавите членки могат да предвидят възможност съдебният процес, в който може да бъде постановено решение относно вината или невинността на заподозрения или обвиняемия, да се проведе в негово отсъствие, при условие че:
 - а) заподозреният или обвиняемият е бил уведомен своевременно за съдебния процес и за последиците от неговото неявяване; или
 - б) заподозреният или обвиняемият, след като е бил уведомен за съдебния процес, се представлява от упълномощен да го защитава адвокат, избран от самия него или назначен от държавата.
3. Постановеното в съответствие с параграф 2 решение може да бъде изпълнено срещу заподозрения или обвиняемия.
4. Когато държавите членки допускат възможността за провеждане на съдебен процес в отсъствието на заподозрения или обвиняемия, но компетентните органи не са в състояние да изпълнят условията, предвидени в параграф 2 от настоящия член, тъй като местонахождението на заподозрения или обвиняемия не може да бъде установено въпреки положените разумни усилия, държавите членки могат да предвидят, че решението може все пак да бъде постановено и изпълнено. В такъв случай държавите членки гарантират, че при информирането на заподозрения или обвиняемия за решението, по-специално когато лицето бъде задържано, то бива информирано и за възможността да обжалва решението и за правото му на нов съдебен процес или на друго средство за правна защита, в съответствие с член 9.
5. Настоящият член не засяга националните правила, съгласно които се предвижда възможност за съдията или компетентния съд временно да отстрани заподозрян или обвиняем от съдебния процес, когато това е необходимо в интерес на осигуряването на нормалното протичане на наказателното производство, при условие че е спазено правото на защита.
6. Настоящият член не засяга националните правила, съгласно които цялото производство или определени етапи от него се провеждат писмено, при условие че е спазено правото на справедлив съдебен процес.

Член 9

Право на нов съдебен процес

Държавите членки гарантират, че когато заподозреният или обвиняемият не е присъствал на съдебния процес срещу него и условията, предвидени в член 8, параграф 2, не са били изпълнени, засегнатото лице има право на нов процес или на друго правно средство за защита, което позволява ново разглеждане на делото по същество, включително и разглеждане на нови доказателства, и може да доведе до отмяна на първоначалното решение. В тази връзка държавите членки гарантират, че заподозреният или обвиняемият има правото да присъства, да участва ефективно в съответствие с процедурите по националното право, и да упражнява правото си на защита.

ГЛАВА 4

ОБЩИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

Член 10

Правни средства за защита

1. Държавите членки гарантират, че заподозрените и обвиняемите разполагат с ефективни правни средства за защита, в случай че правата им по настоящата директива са нарушени.
2. Без да се засягат националните правила и системи относно допустимостта на доказателствата, държавите членки гарантират, че при оценката на обясненията, дадени от заподозрени или обвиняеми, или на доказателствата, получени в нарушение на правото на тези лица да запазят мълчание или на правото им да не се самоуличават, се зачита правото на защита и справедливостта на производството.

Член 11

Събиране на данни

До 1 април 2020 г., а след това на всеки три години държавите членки изпращат на Комисията наличните данни, показващи как са били прилагани правата, установени в настоящата директива.

Член 12

Доклад

До 1 април 2021 г. Комисията представя на Европейския парламент и на Съвета доклад за изпълнението на настоящата директива.

Член 13

Запазване на нивото на закрила

Нищо в настоящата директива не се тълкува като ограничение или дерогация от което и да е от правата или процесуалните гаранции, които са предоставени съгласно Хартата, ЕКПЧ, други разпоредби на международното право в тази област или правото на която и да е държава членка, което осигурява по-високо ниво на защита.

Член 14

Транспониране

1. Държавите членки въвеждат в сила законовите, подзаконовите и административните разпоредби, необходими, за да се съобразят с настоящата директива, най-късно до 1 април 2018 г. Те незабавно информират Комисията за това.

Когато държавите членки приемат тези мерки, в тях се съдържа позоваване на настоящата директива или то се извършва при официалното им публикуване. Условията и редът на позоваване се определят от държавите членки.

2. Държавите членки съобщават на Комисията текста на основните разпоредби от националното законодателство, които те приемат в областта, уредена с настоящата директива.

Член 15**Влизане в сила**

Настоящата директива влиза в сила на двадесетия ден след деня на публикуването ѝ в *Официален вестник на Европейския съюз*.

Член 16**Адресати**

Адресати на настоящата директива са държавите членки в съответствие с Договорите.

Съставено в Страсбург на 9 март 2016 година.

За Европейския парламент

Председател

M. SCHULZ

За Съвета

Председател

J.A. HENNIS-PLASSCHAERT
